

կը նկատեմ որ Արտփեանի քերթուածը մեր կա-
նոնաւոր աշխարհաբարին թարգմանութիւն, որպէս
զի բնական ու ընդարձակ տարածում գտնէ գոր-
ծը, — ինչպէս Ֆրանսացիք ըրած են գաւառա-
կան բանաստեղծ Միքելանջի քերթուածներուն
համար, որոնց բնութեանն ընդհանրութիւն
ընդհանրութիւն է, մինչդեռ ֆրանսերէն թարգմա-
նութեամբ է որ ամբողջ Ֆրանսայի եւ ամբողջ
աշխարհիւ շրջանն ըրած են Ատով, Արտփեանի
ոճը թերեւս իր տեղական մասնաւոր գոյնը քիչ
մը կորսնցնէ, բայց կը շահի ընդհանրանալով, ու
վերջնական ձեւ մը կ'առնէ : Այս բոլոր աշխա-
տութիւնները կը սպասեն անձնուէր ու գիտակից
ձեռքերու :

Պէտք է տարածել այդ գործը, եւ կեանքն
ալ անոր հեղինակին, որ նոյնչափ գեղեցիկ է :
Այդ մեծ Անձնուէրին, այդ անմահ Թանգարային
դէմքը պէտք է ընտանի դարձնել ընդհանուր
հայութեան : Այն կենրոնն որոնք մայր պիտի
ըլլան՝ գեղեցիկ պատկերներ կը ցուցնեն, որպէս
զի նորածինը՝ գեղեցկութեան ցոլքն առկ՝ գե-
ղեցիկ ծնի : Իր մեծ մարդոցը դէմքը պէտք է
միշտ ներկայ ըլլայ ազգի մը աչքին, որպէս զի
նոր սերունդները, անոնց ճաճանչումին տակ,
ցեղին շնորհը անկորուստ պահեն : Ու չեմ գի-
տեր աւելի գեղեցիկ ու գեղեցկացնող դէմք քան
դէմքն այս դիւցազնական գեղջուկին որ ամ-
բողջ կեանքին մէջ գաղափարի մը սիրոյն մա-
նեցաւ, եւ որ, հայրենի երկրին ծոցէն տաք
տեք ժայթքած, շղթաներէն զեռ կասկապուտ
ձեռքները արիւնով շաղախուած հողին մէջը
խրեց ու անով, այդ ցաւի ու կորովի հողովը,
կանգնեց իր անմոռանալի յիշատակարանը :

ԱՐՇԱԿ ԶՊԱՆԵԱՆ

Հ Ա Յ Գ Ի Բ Ք

P.

ԱՍՏՈՒԱԾՈՒՀԻԹՅՈՒՆ ԼՈՊԱՆԻՔԸ

— ԵՄԵՐՈՆ —

Աստղագիտի փողփողելով վառ ի վառ,
կը ցընցողէր՝ շող բոլոր շաղ արածաթի.
Մովը վանայ ճաճանգալից կ'երեւար,
Դարձած ամէն ալիք շարոց մարդարար :

Կը մըրմըռար, կը զըզընէր, կ'ելլէր թունդ
երբ գանի լուռ կը փայփայէր հեղ լուսնակ .
Խաղաղաւէտ ճոճուն անդորրը անդունդ
կը տարածէր լուսաղբարթ երկնից տակ :

Մերթ կը թըւէր աստղաճամուկ մեծ կապերտ,
Մերթ ոսկենիշ յատակ անհուն պալատան
Որուն վըրայ յաւերժարտունք կապած վերտ
Պիտի գային կարծես կայթիւ մանկման :

Ահա թըռաւ երիտազան ամպ մը թեթեւ,
Փայտաթեցաւ լուսնին մէջքին դողդոջուն :
Շրջիւն մ'ելաւ, բաբախելով քնքուշ թեւ
Տատարկներու կարծես կուգար գունդ թըռչուն :

Կուգար Աստղիկ նաժիշաներուն հետ բոլոր
Լոգանայու ծովակին մէջը վըճիտ :

Ու կը բերկրէր գիշերն անուշ բոցաւոր,
կը քըթթէին աչերն անոր խիտ առ խիտ :

Աստուածունին նրստաւ պայծառ ափին մօտ
Շընչել վարդի բուրում, նայել ծովակին :
Արտորացին օտկներուն խընկանոտ
Քակել կապերն ականակապ մուճակին :

Ան կը նայէր բացատստանին լուսեղէն,
Երազալից, մինչ նաժիշաներն ըսպիտակ
Որ հանէին գըլխուն, ծոցին վըրայէն
Ջարդերն ամբողջ լըղարշ երկար, փաթեթի թագ :

Ու մերկացաւ շինքը ձիւնեղ եւ ամբիծ
Կապուտաբար զարմանաւոր մեծ քայլէն՝
Որ զօրութեամբ կախարդական հեշտալից
Կը լըլթայէ ամենայն սիրտ տիրօրէն :

Կամայ կամայ գետին ինկան քող հալաւ,
Գետին ինկաւ լանջակամարն ալ չըքեղ,
Պատուճանէն հասարկ վեհ դուրս ելաւ —
Թօթվից երկար հիւսակներն ան վարսաղեղ :

Թօթափելով ամպը լուսինն այդ պահուն՝
Մէջտեղ ելաւ, կէտ բոլոր կէտ խոռ,
Անոր վըրայ իջաւ ըղձամբ իմն անհուն .
Ու կը հանէր բոլոր աշխարհ յոգոց խոր :

Աստղիկ կանգնած էր մերկութեամբ բուրաւէտ,
Ափեկներով ծոցերը վեր կը բըռնէր .
Խոպոպեքներն ալ հոյլ ի հոյլ վէտ ի վէտ
Կը շողային ու կ'ըլլային տարուբեր :

Քամին ընդհատ անոր բոլոր կը շընչէր
Ու կը հովէր վիզը, մարմինն ըսպիտակ,
Կը ծաղկէին աղամանդիկ լոյս փունջեր,
Կը գեղեցիկ դարձած ափին մօտ սոխակ :

Թաթիկն Աստղիկ երկնցուց դէպ ի լուսին —

Անհրեւոյթ եղաւ, իջաւ մըթութիւն :
Եւ հոլանի նաթըշտաց հետ միասին
Ալիքներու ծոցը մըտաւ ան ժպտուն :
Գարձաւ Վանայ ծովը բոլոր հրեղէն,
Ծովը բոլոր կը մըրմընջէր ներդաշնակ :
Կը հնչէին կուսաններու ծիծաղէն
Վապուրական ալիւարի եւ ափն ընդարձակ :

Հոտ կ'երեւար Աստղիկ, ծաղիկ ծովային :
Կը դողդոջէր կը փարէր զով ջուրն անոր :
Յաւեթահարսունը միմեանց յորդոր կուտային
Խայտալ խընդալ եւ հնարել խաղեր նոր :

Ուրախութեան ձայներն ելան թընդացին,
Գրնաթաթախ գիւղ եւ աւան արթնցան :
Երիտասարդ եւ ալեւոր փութացին
Գալ, նըլմարել աստուածանոյն անըման :

Լեռներն ելան, լուցին խիտ խիտ կալաքոց,
Ամէն կողմէ բարձրացաւ լոյս ծիրանի :
Յանկարծ ահա պայծառացաւ ծովուն ծոց,
Արձակեցին ճըլիւն կանայք գեղանի :

Բայց դիցունին ամենագեղ զայրացաւ :
Արի՛, ո՛վ մէզ, պոռաց, արի՛ ծածկէ զմեզ :
Մէզը աըրտու՞մ որ կը նըստէր խոլ անձաւ՝
Դուրս սողաց լուս, գունատ ունէր մութ երես :

Մուկ կը փըլէր բերանէն, մուկ պընչերէն :
Ինքը թըզուկ՝ ծաւալեցաւ ամէն կողմ :
Ողջունեցին զանի հարսունք խոր ջըրէն :
Խաւարեցաւ լիճը, գիշերն ալ անհողմ :

Անկէց ի վեր կանխաւ կ'իջնայ թաւ մըլուշ
Արծաթափայլ ծովուն վըրայ Բըղունեաց՝
Երբ լողանալ այնտեղ կուգայ դիցանոյշ —
Ու կը հալին բոլոր սըրտերն անձկայրեաց :

Գ.

Մ Բ Բ Ի Կ

Երկինքը շառ եւ ամպայոյզ կ'երեւայ :
Աւասիկ խոյս կուտան արջառ եւ անդառ,
Զիգ բառալիւն կը դըղըրդէ սառ ու ձոր :
Բայց ետեւէն կը ճապողի լուսթիւն խոր :
Յողք մը գունատ խաղաղութեամբ անընկէց
Կ'իջնայ վերուստ անդաստանին վըրայ մեծ,
Ըսպառնայից, նորանշան փողփողմամբ :

Եւ մերթ հաղիւ հաղ կը սուրայ ամպէ ամպ
Փայլականութափ դող, եւ երկինք կ'որոտայ :
Անա փըրփուր կ'ելլէ կարծես ու կ'երթայ
Հասկաց վըրայ կը թըռչկոտի սըրաւար :
Ժանգատեսիլ պինդ թանձրացաւ թաւ խաւար :

Զարուրայից բարձրացաւ ճիշ աղաղակ
Արտէն դաշտէն՝ ուր կին գեղջուկ ու մըջակ
Հունձք կ'ընէին արեւուն տակ քիչ մ'առաջ :
Կը նըստէին կովերն աչեղ անբառայ :
Կը կարմրէր որան դէզ դէզ բարձրացած,
Զըկար երկիւղ, կամ չար հըմայ ու կ'անկած :
Ու կ'արտորայ դէպ ի խորճիթ, դէպ ի տուն
Գերանդաւոր արտունձներու բաղմութիւն :
Ոմանք կ'ողբան, ոմանք կուլան գունաթափ —
Անա կուգայ, դետնէն կ'ելլէ մեծ վիշապ :

Որոտընդոտ երկինք երկիր կը թընդան,
Կ'ապականէ քամին սկզոն անդառտան,
Շեշտ շողարձակ բոցատարափ փայլականեր
Կը բաբախեն զիրար իբրեւ սուր սուսեր :
Վարապաթեւ եւ փոշխառն մըրջնաձայն
Վիշապը թուխ մըրկիլ, լարած մազիլ լայն,
Դէպի երկինք կը վերանայ, եւ անոր
Կը ձգտին պիշ դաժան աչերն ու խոշոր՝
Իբրեւ գունտեր արեւնայից բոցեղէն :
Եւ կը խախտի կարծես ալիւարի իր տեղէն
Երբ երկնաշու ան կը գոռայ թեւաբախ :
Երեսանկեալ եւ սըրտերնին կապած վախ,
Կ'երկըրպագեն գեղջուկ մարդիկ դողդոջուն :
Եւ նայելու հրէշին շունին քաջութիւն :

ՎԱՀՐԱՄ ՍՎԱՃԵԱՆ

ԿԻՒՍԹԱՎ ՖԼՈՊԷՌ

Կիւսթավ Ֆլոպէն (1831—1880) ամենէն կա-
տարեալ վարպետներէն մէկն է Ֆրանսական
գրականութեան : Իր արուեստագիտական ու
բարոյական ազդեցութիւնը շատ մեծ եղած է
այս դարավերջի ոչ միայն Ֆրանսական, այլ
ընդհանուր եւրոպական մտաւորականութեան
վրայ : Ռոմանդիկ չլիանին ամենէն շողողուն
օրերուն, երբ Հիւկօ, Լամարթին, Վինետի, Միշ-
լէ, Խանդի, հաւատքի, երեսակայութեան ու յա-
փըշտակութեան գրականութիւն մը կը հեղեղէին,
Ֆլոպէն, շատ աւելի յառաջ երթալով Պալլաս-